

Wykładowca doskonały

Podręcznik
nauczyciela akademickiego

redakcja naukowa
Andrzej Rozmus

 Oficyna
a Wolters Kluwer business

Wydanie II rozszerzone i uaktualnione

Wykładowca doskonały

Podręcznik
nauczyciela akademickiego

redakcja naukowa
Andrzej Rozmus

Wydanie II rozszerzone i uaktualnione

Zamów książkę w księgarni internetowej

proinfo.pl
księgarnia internetowa

Wydawca
Joanna Dzwonnik

Redaktor prowadzący
Janina Burek

Opracowanie redakcyjne
Ewa Ziembła
Aneta Tkaczyk

Redakcja, korekta i łamanie

WYDAWNICTWO
JAK

www.wydawnictwojak.pl

Projekt graficzny okładki
Studio Kozak

Zdjęcie wykorzystane na okładce
© *iStockphoto.com/AndreyPopov*

Ta książka jest wspólnym dziełem twórcy i wydawcy. Prosimy, byś przestrzegał przysługujących im praw. Książkę możesz udostępnić osobom bliskim lub osobiście znanym, ale nie publikuj jej w internecie. Jeśli cytujesz fragmenty, nie zmieniaj ich treści i koniecznie zaznacz, czyje to dzieło. A jeśli musisz skopiować część, rób to jedynie na użytek osobisty.

prawolubni

Szanujmy prawo i własność.
Więcej na www.legalnakultura.pl
Polska Izba Książki

© Copyright by Wolters Kluwer Polska Sp. z o.o. 2010
© Copyright by Wolters Kluwer Polska SA 2013
All rights reserved.

Wydanie II rozszerzone i uaktualnione

ISBN 978-83-264-4434-0

Wydane przez:
Wolters Kluwer Polska SA

Redakcja Książek
01-231 Warszawa, ul. Płocka 5a
tel. 22 535 82 00, fax 22 535 81 35
e-mail: ksiazki@wolterskluwer.pl

www.wolterskluwer.pl
Księgarnia internetowa www.profinfo.pl

Spis treści

O autorach	9
Po co ta książka i dla kogo?	13
<i>Prof. dr hab. Jerzy Chłopecki</i>	
1. Komunikacja dydaktyczna.....	17
<i>Anna Baran</i>	
Wprowadzenie	17
Komunikacja interpersonalna w procesie edukacyjnym	18
Specyfika komunikacji w dydaktyce a wiek studentów	27
Asertywność w kontakcie ze studentami	31
Grupa społeczna w rzeczywistości akademickiej	39
Konstruktywna praca grupowa	46
2. Przygotowanie do zajęć.....	50
<i>Adrianna Kaszuba-Perz, Paweł Perz</i>	
Sposoby przygotowania się do zajęć.....	50
Tworzenie struktury prezentacji	57
Wykorzystywanie pomocy dydaktycznych	62
3. Wykładowca legalny – czyli o prawie autorskim w dydaktyce	67
<i>Andrzej Kiebała, Marta Berdel-Dudzińska</i>	
Wprowadzenie	67
Korzystanie z cudzych prac w związku z prowadzeniem zajęć dydaktycznych.....	74
Podsumowanie	83
4. Głos i wymowa dobrego wykładowcy	85
<i>Marta Wojtowicz-Błąd, Łukasz Błąd</i>	
Wprowadzenie	85
Wykładowca – <i>one man show</i>	86
Błędy w wymowie.....	90
Akcent wyrazowy i tempo wymowy.....	93
Jak doskonalić wymowę	96
Podsumowanie	102
Załącznik: Zestaw ćwiczeń	104

5. Indywidualny styl prowadzenia zajęć.....	107
<i>Andrzej Rozmus</i>	
Wprowadzenie	107
Wiedza i doświadczenie wykładowcy	108
Osobowość wykładowcy	112
Jakość komunikacji interpersonalnej.....	120
Motywacja i nastawienie wykładowcy	123
Obraz idealnego wykładowcy	128
Elementy materialne wizerunku wykładowcy	129
Technologia dydaktyczna	130
Drogi doskonalenia indywidualnego stylu prowadzenia zajęć	136
6. Aktywne metody dydaktyczne – subiektywne kompendium	140
<i>Natalia Białek, Karolina Cyran</i>	
Wprowadzenie	140
Kształcenie oparte na aktywnych metodach nauczania: tzw. <i>active learning</i> – co się za tym kryje?	141
Korzyści i bariery w stosowaniu aktywnych metod dydaktycznych	145
Rodzaje metod aktywizujących.....	146
Podsumowanie	157
7. Psychospołeczne pułapki oceniania.....	158
<i>Barbara Przywara</i>	
Podstawy procesu oceniania	158
Przyczyny błędów w procesie oceniania	161
8. Wielokulturowa uczelnia.....	166
<i>Anna Siewierska-Chmaj</i>	
Wprowadzenie	166
Wykładowca w środowisku wielokulturowym	167
Dystans władzy w środowisku akademickim	169
Indywidualizm i kolektywizm – wyzwanie dla wykładowcy.....	172
Męskość i kobiecość kultury jako źródło nieporozumień.....	174
Unikanie niepewności	177
Orientacja krótko- i długodystansowa, czyli dynamizm konfucjański	181
Podsumowanie	185
9. Praca ze studentami niepełnosprawnymi	186
<i>Monika Struck-Peregończyk</i>	
Studenci niepełnosprawni – kilka faktów i liczb	186
Postrzeganie studentów niepełnosprawnych.....	190
Stereotypowe myślenie o osobach niepełnosprawnych.....	195
Zasady zachowania się w stosunku do osób niepełnosprawnych	197
Praktyczne rozwiązania	200
Podsumowanie	206

10. Wykładowca dowcipny, czyli wady i zalety humoru w szkole wyższej	208
<i>Łukasz Błąd</i>	
Wprowadzenie	208
Powaga a humor.....	209
Poznawcza wartość humoru.....	218
Humor w nauczaniu	222
Humor w wystąpieniach publicznych.....	226
11. Wykładowca w dobie aplikacji mobilnych i tabletów	241
<i>Olga Kurek</i>	
Wprowadzenie	241
Metatrendy w edukacji XXI wieku	242
Nowe (pozauniwersyteckie) formy zdobywania wiedzy	248
Internet – wiedza darmowa, ale czy wartościowa?	253
Podsumowanie – Internet wszechobecny, ale czy wszechwiedzący?.....	255
Rekomendacje dla wykładowców	258
Aneks. Trudne sytuacje w dydaktyce	259
Indeks	265

O autorach

Anna Baran, psycholog, absolwentka Uniwersytetu Jagiellońskiego. Trener i konsultant zarządzania (Stowarzyszenie Konsultantów i Trenerów Zarządzania MATRIK), trener NLP (Małopolski Instytut NLP), członek Polskiego Towarzystwa Psychologicznego, członek Zarządu Podkarpackiego Oddziału Polskiego Stowarzyszenia Zarządzania Kadrami. Specjalizuje się w opracowywaniu programów oraz prowadzeniu szkoleń i treningów z zakresu kompetencji społecznych i kierowania zespołem. Realizator procesów rekrutacyjnych opartych na modelach kompetencyjnych. Wykładowca w Wyższej Szkole Informatyki i Zarządzania w Rzeszowie oraz kierownik Biura Doradztwa Personalnego tej szkoły. Zainteresowania naukowe: psychologia zachowań społecznych, komunikowanie społeczne i interpersonalne, psychologia stresu, psychologia zarządzania, analiza transakcyjna.

Natalia Białek, asystent w Katedrze Międzynarodowych Stosunków Gospodarczych Wyższej Szkoły Informatyki i Zarządzania w Rzeszowie. Absolwentka Szkoły Głównej Handlowej w Warszawie na kierunku międzynarodowe stosunki gospodarcze, specjalność: przedsiębiorstwo na rynku międzynarodowym oraz Wyższej Szkoły Handlu i Prawa im. R. Łazarskiego w Warszawie na kierunku stosunki międzynarodowe, specjalność: służba zagraniczna. Podczas nauki w SGH zrealizowała dwie ścieżki studiów: Zarządzanie Projektami oraz Zarządzanie Strategiczne Przedsiębiorstwem. Kierownik Zespołu ds. aktywnych metod dydaktycznych WSiIZ oraz Zespołu ds. gier decyzyjnych WSiIZ.

Łukasz Bład, asystent w Katedrze Dziennikarstwa i Komunikacji Społecznej Wyższej Szkoły Informatyki i Zarządzania w Rzeszowie. Absolwent Wyższej Szkoły Pedagogicznej w Rzeszowie (historia) i Uniwersytetu Rzeszowskiego (socjologia). Doktorant na Wydziale Dziennikarstwa i Nauk Politycznych Uniwersytetu Warszawskiego. Współpracownik Polskiego Radia Rzeszów i III Programu Polskiego Radia. Współtwórca kabaretu „Kaczka Pchnięta Nożem”, z którym zdobył wiele nagród na ogólnopolskich festiwalach i przeglądach, autor prezentacji scenicznych dla programów HBO *Na Stojaka* oraz TVN7

Kabaretowy Klub Dwójki Bombonierka. Autor tekstów i radiowych audycji satyrycznych oraz popularyzujących twórczość kabaretową: *Urywki z Rozrywki*, *Akademia z Rozrywki*, *Powtórka z Rozrywki* w radiowej Trójce oraz *Strefy Kabaret* w Polskim Radiu Rzeszów.

Karolina Cyran, asystent w Samodzielnym Zakładzie Badań nad Szkolnictwem Wyższym Wyższej Szkoły Informatyki i Zarządzania w Rzeszowie. Absolwentka WSiIZ w Rzeszowie (kierunek: ekonomia, specjalizacja: przedsiębiorczość w Unii Europejskiej). Od sierpnia 2010 r. specjalista ds. szkoleń i testowania produktów w projekcie „Przedsiębiorcze szkoły”. Od września 2012 r. asystent Prorektora ds. Nauczania WSiIZ. Ukończyła studia podyplomowe z zakresu zarządzania projektami badawczymi i pracami rozwojowymi w Wyższej Szkole Ekonomii i Innowacji w Lublinie. Autorka kursu *distance learning* z przedmiotu „Przedsiębiorczość i innowacje”.

Marta Berdel-Dudzińska, sekretarz Katedry Prawa Konstytucyjnego Wyższej Szkoły Informatyki i Zarządzania w Rzeszowie. Absolwentka Wydziału Prawa i Administracji ówczesnej Filii Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej w Rzeszowie. Rzecznik dyscyplinarny ds. studentów WSiIZ.

Adriana Kaszuba-Perz, doktor, adiunkt w Zakładzie Finansów i Bankowości Politechniki Rzeszowskiej im. I. Łukasiewicza. Pracę doktorską obroniła na Akademii Ekonomicznej w Krakowie. Specjalizuje się w zagadnieniach związanych z rachunkowością zarządczą i controllingiem.

Andrzej Kiebała, doktor nauk prawnych, adiunkt w Katedrze Prawa Administracyjnego Wyższej Szkoły Informatyki i Zarządzania w Rzeszowie. Absolwent Wydziału Prawa i Administracji ówczesnej Filii Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej w Rzeszowie. Rozprawę doktorską zatytułowaną *Spółka cywilna jako podmiot prawa podatkowego* obronił na Wydziale Prawa i Administracji Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie. Jego zainteresowania naukowe koncentrują się wokół prawa i postępowania podatkowego, prawa szkolnictwa wyższego, prawa cywilnego oraz prawa autorskiego. Ekspert Polskiego Związku Pracodawców Prywatnych Edukacji PKPP Lewiatan. Członek Rady Głównej Szkolnictwa Wyższego.

Olga Kurek, absolwentka socjologii oraz dziennikarstwa i komunikacji społecznej, asystent Samodzielnego Zakładu Badań nad Szkolnictwem Wyższym przy Wyższej Szkole Informatyki i Zarządzania w Rzeszowie. Jej zainteresowania naukowe koncentrują się wokół problematyki szkolnictwa wyższego w Polsce, UE i na świecie, co ma odzwierciedlenie w tematyce przygotowywanej rozprawy

doktorskiej oraz w uczestnictwie w projektach badawczych „Kształcenie dziennikarzy w Polsce. Nowe potrzeby, nowe standardy” oraz „Kariera naukowa”. Współautorka artykułów naukowych i raportów dotyczących kształcenia na poziomie wyższym.

Paweł Perz, doktor, adiunkt w Zakładzie Finansów i Bankowości Politechniki Rzeszowskiej im. I. Łukasiewicza. Trener i doradca specjalizujący się w zagadnieniach dotyczących zarządzania finansami i ryzykiem. Koordynator i wykładowca w Rzeszowskiej Edycji Szkoły Giełdowej. Absolwent studiów doktorskich na Uniwersytecie Jagiellońskim. Autor licznych publikacji z zakresu zarządzania ryzykiem, strategii inwestycyjnych i bankowości. Członek Polskiego Stowarzyszenia Ryzyka Finansowego.

Barbara Przywara, doktor socjologii, adiunkt w Katedrze Dziennikarstwa i Komunikacji Społecznej Wyższej Szkoły Informatyki i Zarządzania w Rzeszowie. Od 1998 r. prowadzi zajęcia dydaktyczne i szkolenia między innymi z zakresu socjologii, negocjacji, rynku pracy, komunikacji interpersonalnej oraz aktywnych metod dydaktycznych. Jej zainteresowania naukowe koncentrują się wokół społecznych aspektów Internetu i nowych mediów.

Andrzej Rozmus, doktor socjologii, od 2012 r. Prorektor ds. nauczania Wyższej Szkoły Informatyki i Zarządzania w Rzeszowie, absolwent Wyższej Szkoły Pedagogicznej w Rzeszowie oraz Rzeszowskiej Szkoły Menedżerów. Trener-konsultant w zakresie zastosowania psychologii praktycznej w biznesie – absolwent Instytutu Terapii Gestalt w Krakowie. Doktoryzował się na Uniwersytecie Śląskim w Katowicach z tematyki związanej ze szkolnictwem wyższym. Autor wielu ekspertyz, publikacji naukowych oraz raportów badawczych z zakresu szkolnictwa wyższego. Brał udział w pracach nad „Strategią rozwoju szkolnictwa wyższego: 2010–2020” kierowanych przez Fundację Rektorów Polskich. W latach 2010–2011 Członek Forum Ekspertów Ministerstwa Nauki i Szkolnictwa Wyższego w Warszawie). Ekspert Polskiego Związku Pracodawców Prywatnych Edukacji PKPP Lewiatan, kierownik Samodzielnego Zakładu Badań nad Szkolnictwem Wyższym WSiIZ w Rzeszowie oraz sekretarz Centrum Analiz i Dialogu w Szkolnictwie Wyższym działającego przy Fundacji Rektorów Polskich w Warszawie (w latach 2010–2012).

Anna Siewierska-Chmaj, doktor politologii. Doktoryzowała się na Wydziale Dziennikarstwa i Nauk Politycznych Uniwersytetu Warszawskiego. Wicedyrektor Instytutu Badań nad Cywilizacjami Wyższej Szkoły Informatyki i Zarządzania w Rzeszowie. Autorka wielu publikacji, (m.in. *Język polskiej polityki. Polityczno-semantyczna analiza exposé premierów Polski w latach 1919–2004*),

współautorka, wraz z Piotrem Kłodkowskim, książki *Nepal. Od królestwa do republiki*. Specjalizuje się w języku polityki, mitologii politycznej oraz komunikacji międzykulturowej.

Monika Struck-Peregończyk, absolwentka politologii i filologii angielskiej Uniwersytetu Rzeszowskiego. Asystent w Katedrze Dziennikarstwa i Komunikacji Społecznej Wyższej Szkoły Informatyki i Zarządzania w Rzeszowie, pracuje także w Biurze Pełnomocnika Rektora ds. Osób Niepełnosprawnych. Doktorantka Instytutu Polityki Społecznej Uniwersytetu Warszawskiego. Jej zainteresowania naukowe związane są z polityką społeczną oraz rehabilitacją społeczną i zawodową osób niepełnosprawnych.

Marta Wojtowicz-Błąd, logopeda, nauczyciel dyplomowany, muzykoterapeuta. Prowadzi zajęcia z dykcji i zasad poprawnej wymowy ze studentami Dziennikarstwa i Komunikacji Społecznej Wyższej Szkoły Informatyki i Zarządzania w Rzeszowie. Współpracownik Polskiego Radia Rzeszów.

Po co ta książka i dla kogo?

Zanim odpowiemy na pytanie, po co i dla kogo została napisana ta książka, powiedzmy, kto ją napisał.

Jej autorzy nie są dydaktycznymi nowicjuszami – każdy ma już za sobą lata akademickiej praktyki – jednak nie zdążyli się jeszcze zestarzeć, jeszcze nie popadli w rutynę, jeszcze im się chce, co oznacza także, a może przede wszystkim, że są zdolni do introspekcji oraz otwarci na wszystkie stany ducha, które towarzyszą wystąpieniom publicznym.

Poza tym, o czym trzeba wspomnieć, nawet jeśli będzie to brzmiało podejrzanie reklamiarcko, pracują na uczelni, na której aż do znudzenia, przy każdej okazji mówi się o jakości kształcenia i na której owa projakościowa orientacja doprowadziła do ukształtowania się atmosfery rywalizacji. Istnieje tam swoisty wewnętrzny rynek, na którym o względy klientów (studentów) zabiegają wytwórcy dóbr dydaktycznych w warunkach względnej (mimo wszystko jednak względnej) konkurencyjnej równości. Nie ma znaczenia, czy ktoś jest asystentem, czy profesorem, wszyscy są (za pomocą narzędzi informatycznych zapewniających anonimowość oceniających i nieuchronność oceny) oceniani przez studentów.

Przypuszczam zresztą, że ten drugi взгляд jest ważniejszy. Bez atmosfery konkurencji wykładowcy ci być może nie zaczęliby się zastanawiać nad jakością swego warsztatu dydaktycznego i nie pokusiliby się o napisanie książki, która, jak mi się wydaje, jest pierwszą taką publikacją na rynku księgarskim.

W jednym z rozdziałów autorzy piszą, że wykładowca powinien być po trosze aktorem. To prawda. Zatrzymajmy się więc przy tej metaforze. Wykładowca, który ma przed sobą audytorium w dużej auli, jest w sytuacji artysty występującego publicznie. Dlaczego jednak aktor o widowni zapomnieć nie może, zdarza się natomiast, że profesor nie uświadamia sobie jej istnienia? Oczywiście wyjaśnienie jest banalnie proste. Aktor nie może lekceważyć tych, którzy kupili bilety do teatru, i wie, że jeśli rolę „położy”, dykcja może go nie obsadzić w następnej sztuce. Jego władza nad widownią jest wprost proporcjonalna do zdolności aktorskich, jest umiejętnością, którą sam musi wypracować. Władza profesora nad audytorium studenckim wynika z odgórnego nadania i nie

wymaga potwierdzenia. Wykład może być nudny – na egzaminie i tak profesor będzie miał rację.

Odmienność relacji aktor–widz oraz wykładowca–student nie wyczerpuje jednak całego zagadnienia. Trzeba jeszcze wspomnieć o powiązaniach aktor–aktor i wykładowca–wykładowca. W tym pierwszym świecie, świecie teatru, relacje między bohaterami są rywalizacyjne, w świecie uniwersytetu są korporacyjne. Co prawda także w środowisku akademickim sporo jest zawiści, intryg i niezdrowej rywalizacji, ale są to zawsze odstępstwa od reguły współpracy. Kooperacja w nauce, zarówno w przeszłości, jak i dzisiaj, zawsze prowadziła do osiągnięć, rywalizacja zaś była przyczyną nieszczęść.

W przeszłości jednak tylko uczeni – twórcy mieli prawo wykładać na uczelniach. Sama znajomość dzieł cudzych, nawet dogłębna, nie stanowiła biletu wstępu na katedrę. Na dzisiejszych uniwersytetach uczeni – twórcy stanowią znikomą część kadry akademików. Większość z nich to dydaktycy. Zwyczajowo w recenzjach prac doktorskich pisze się o osiągnięciach naukowych autorów, o tym, co nowego wnosi do nauki recenzowana praca. W większości wypadków jednak dla dzisiejszych doktorów, a nawet doktorów habilitowanych, pytanie, co nowego i rzeczywiście odkrywczego ich prace wniosły do nauki, byłoby kłopotliwe.

Są dwa powody, dla których musiała nastąpić zmiana proporcji między uczonymi – twórcami a uczonymi – odtwórcami. Pierwszy jest obiektywny. Populacja „pozytywnych zbrońców” (używając pojęcia wprowadzonego przez Floriana Znanieckiego) jest względnie stała w każdym społeczeństwie i w każdym czasie historycznym, choć nie w każdej społeczności i nie w każdym momencie mają oni takie same możliwości ujawnienia się. Trudno sobie wyobrazić, aby wszyscy z coraz liczniejszej kadry pracowników naukowo-dydaktycznych zatrudnianych przez uczelnie byli zdolni do dokonywania nowych odkryć i wprowadzania do nauki nowych teorii. Drugi powód jest doraźny i w pewnym sensie „nadwiślański”. Otóż wyobraźmy sobie, że na wydziale nauk społecznych uczelni X pojawia się jakiś nowy Max Weber. Jego teoria, wyjaśniająca dlaczego transformacja w jednych krajach się udaje, w innych zaś kuleje, może być przedstawiona studentom, jeśli uczelnia w napiętym programie studiów wygospodaruje mu czas na cykl wykładów monograficznych. A nie jest to wcale takie pewne. Nasz Max Weber musi najpierw zrealizować minima programowe, z których szkołę rozlicza administracja ministerialna z Państwową Komisją Akredytacyjną na czele. Na polskiej uczelni nawet noblista musiałby najpierw odpracować swoje pensum godzin dydaktycznych i realizować odgórnie ustalony program nauczania, a dopiero później akademicka biurokracja mogłaby zaliczyć go do minimum kadrowego.

Z tych powodów miejsce uczonych – twórców zajmują dziś w zdecydowanej większości uczeni – przeżuwalce cudzych teorii, którzy potrafią je (lepiej lub

gorzej) przekazać innym, oraz uczeni – eksperci, którzy cudze myśli potrafią zastosować w praktyce.

I tu warto pokusić się o konkluzję bezpośrednio nawiązującą do książki, którą Czytelnik trzyma w rękach. Otóż w świecie uczonych – twórców technika przekazu myśli nie jest specjalnie ważna. Ich atrakcyjność dla słuchaczy leży w ich odkrywczosci. W drugim wypadku – wypadku dydaktyków przekazujących słuchaczom przyswojoną wiedzę – technika przekazu jest szalenie istotna. Można więc przyjąć, że książka ta pojawia się we właściwym momencie.

Werner Heisenberg w swoich pamiętnikach wspomina wykład Nielsa Bohra w Getyndze. Bohr nie był wybitnym mówcą. Mówił wolno, ważąc słowa, skoncentrowany całkowicie na przedmiocie wykładu, a nie na słuchaczach. Po wykładzie wywiązała się dyskusja, w której zabrał głos także Heisenberg, formułując pewne zarzuty pod adresem jednego z fragmentów wykładu. „Bohr wyczuł chyba – pisze Heisenberg – że zarzuty opierały się na starannej pracy nad jego teorią. Odpowiedział z wahaniem, jakby był trochę zaniepokojony zarzutem, a po zakończeniu dyskusji podszedł do mnie i zapytał, czy nie moglibyśmy razem wybrać się po południu na spacer na Hainberg, aby gruntownie omówić postawione przeze mnie pytania”. Można podziwiać poważne podejście wielkiego Duńczyka do naukowej dyskusji, ale w gruncie rzeczy zdarzenie mogłoby wydawać się prawie banalne. Tylko że wtedy, w roku 1922, Bohr był już wielką, uznaną w świecie sławą, Heisenberg natomiast, przyszły odkrywca mechaniki kwantowej, miał lat dwadzieścia i był studentem czwartego semestru fizyki na Uniwersytecie w Monachium. „Spacer ten – komentuje zdarzenie Heisenberg – wywarł największy wpływ na mój dalszy rozwój naukowy, a może lepiej byłoby powiedzieć, że mój właściwy rozwój naukowy rozpoczął się dopiero od tego spaceru”.

To był jeszcze czas, w którym obowiązywał humboldtowski model uniwersytetu, polegający na jedności badań naukowych i dydaktyki. Wykładowca był uczonym – twórcą, który przedstawiał studentom wyniki swoich eksperymentów i przemyśleń. Ale w opisanym zdarzeniu nie wiadomo kto budzi większe zdziwienie z punktu widzenia naszych dzisiejszych standardów i doświadczeń: wielki uczyony, który z taką powagą podchodzi do uwag młodzika, czy ów młodzik, którego stać na uwagach zaskakujące wielkiego uczonego.

W częstych dziś lamentach nad śmiercią humboldtowskiego modelu uniwersytetu zapomina się o drugiej stronie medalu. O tym, że równie ważni są ci, którzy mogą być zainteresowani wynikami badań i przemyśleniami badacza, czyli studenci. Bezradni dydaktycy narzekają, że młodzi nie czytają książek, nie umieją dobrze pisać, nie potrafią formułować problemów. Jest w tych biadaniach grzech generalizacji, ale nie sposób ich całkiem odrzucić.

Skłonny jestem sądzić, że ostatni z wymienionych wyżej niedostatków jest konsekwencją wcześniejszych. Nieumiejętność formułowania problemów to

przecież nic innego jak kłopoty z zadawaniem pytań, a trudności te mają źródło w zaniku ciekawości. Niedostatek ten ma oczywiście swoje przyczyny, lecz na ich analizę nie ma miejsca w krótkim wstępie do książki. Autorzy także nie poruszają tej kwestii, ale ich praca jest chyba jedyną możliwą odpowiedzią na wyzwanie, jakie stawia dydaktyka przed typową, przeciętną współczesną uczelnią, na której wykładowcami najczęściej nie są wybitni uczeni, prezentujący słuchaczom własne odkrycia, słuchacze zaś rzadko przypominają młodego Heisenberga i jego kolegów z Getyngi.

Prof. dr hab. Jerzy Chłopecki

1

Komunikacja dydaktyczna

Anna Baran

Pytania otwierające

Czym jest komunikacja dydaktyczna? Jakie pojawiają się w niej bariery? Jakie kompetencje komunikacyjne powinien posiadać nauczyciel akademicki? Jak się komunikować z dorosłymi i jak ich uczyć? Na czym polega asertywność w środowisku akademickim? Jak formuje się grupa? Jaka jest rola prowadzącego na poszczególnych etapach rozwoju grupowego? Jakie role można spotkać w grupie studenckiej?

Wprowadzenie

Komunikacja dydaktyczna rozumiana jest tutaj jako umiejętność komunikowania się nauczyciela akademickiego i studenta. Omawiając to zagadnienie, należy sięgnąć do wiedzy z zakresu komunikacji interpersonalnej i procesu grupowego.

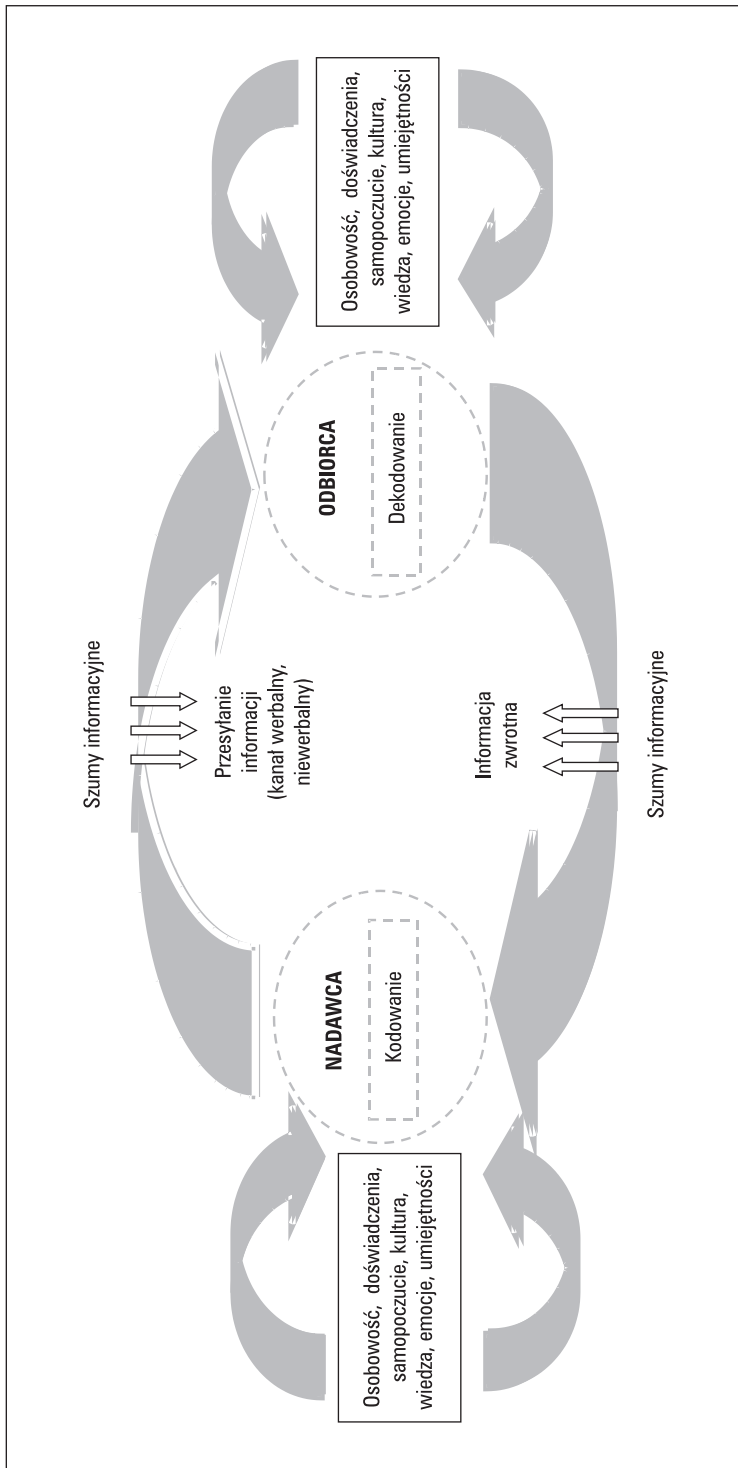
W 1995 roku powstał film *Młodzi gniewni* w reżyserii Johna N. Smitha. W roli głównej wystąpiła Michelle Pfeiffer, która wcieliła się w postać młodej nauczycielki języka angielskiego. LouAnne Johnson powierzono niezwykle trudną klasę. Poziom motywacji do nauki był bliski zeru, a większość uczniów borykała się z mnóstwem problemów osobistych. Przy pierwszym zetknięciu z klasą LouAnne Johnson zaczęła się zastanawiać, czy wystarczy jej siły, wiedzy i kompetencji do osiągnięcia pozytywnych rezultatów dydaktycznych, nie mówiąc już o pedagogicznych. A jednak z czasem, ku zdumieniu wszystkich współpracowników, udało jej się nawiązać doskonały kontakt z grupą i zjednać sobie zaufanie młodych ludzi. Osiągnęła sukces dzięki empatii, otwartości na uczniów oraz chęci zrozumienia ich problemów. „Młodzi gniewni” zaczęli interesować się nauką i wzrosło ich poczucie własnej wartości.

Komunikacja interpersonalna w procesie edukacyjnym

Dlaczego jedni wykładowcy odnoszą sukces i potrafią sobie zjednać grupę, za-skarbić sobie jej sympatię, podczas gdy inni nie są lubiani, studenci nie darzą ich szacunkiem i nie uznają za autorytet? Co jest istotą skutecznego oddziaływania dydaktycznego w procesie nauczania? Odpowiedź jest jedna – *umiejętność komunikowania się z otoczeniem*. Dlaczego filmowa LouAnne Johnson osiągnęła tak znakomite rezultaty wychowawcze i edukacyjne? Dlatego że jako jedyna w całej szkole potrafiła skoncentrować całą swą uwagę na grupie powierzonych jej uczniów, na ich potrzebach, możliwościach i predyspozycjach, oraz zaangażować się w ich osobiste problemy. Nauczyciel akademicki, chcąc nawiązać podobną relację, powinien szanować studenta i respektować jego prawa, uwzględnić jego predyspozycje i możliwości, ale także porozumiewać się z nim jak z człowiekiem dorosłym. Student przebywa w środowisku akademickim od trzech do pięciu lat. Ten czas daje dużo możliwości nawiązania pozytywnych, efektywnych relacji pomiędzy wykładowcą a studentem. Wymaga to oczywiście od obu stron umiejętności komunikowania się, którego podstawą są konstruktywny dialog i współdziałanie. Można powiedzieć, że *komunikacja interpersonalna* stanowi pewnego rodzaju transakcję, gdyż opiera się na wymianie myśli oraz współuczestnictwie wszystkich członków aktu komunikacyjnego. W akcie komunikacyjnym biorą bowiem udział nadawca i odbiorca (w tym wypadku nadawcą może być wykładowca, którego zadaniem jest przekaz własnych myśli, swojej wiedzy i emocji na słowną wypowiedź, odbiorcą zaś student, którego zadaniem jest aktywny odbiór tej wypowiedzi, a także interpretacja jej znaczenia). Jeśli nadawca i odbiorca będą się angażowali z taką samą siłą w proces komunikacji, ich motywacja i cele będą zgodne, to wówczas można mówić o *łańcuchu komunikacyjnym*, gdyż w procesie pojawia się ciąg informacji zwrotnych.

Nadawca i odbiorca mają odmienne osobowości, doświadczenia życiowe, postawy, przekonania, motywację, percepcję rzeczywistości itp., a więc wszystko to, co stanowi o różnicach indywidualnych. Z tym bagażem różnych właściwości człowiek wchodzi w interakcje społeczne czy też angażuje się w akt komunikacyjny. Nadawca, aby wyrazić swoje myśli, musi je przekształcić w komunikat, wykorzystując do tego odpowiedni kod. Następnie przekazuje tę myśl za pomocą kanału werbalnego bądź niewerbalnego. Przekaz komunikatu jest narażony na zakłócenia w postaci szumów informacyjnych, na które mogą się składać zakłócenia dźwięku (hałas), obrazu (dystans fizyczny), niedyspozycje nadawcy w przekazie oraz odbiorcy w przyjmowaniu treści. Ostatecznie myśl trafia do odbiorcy, który wykorzystując swoje właściwości, swoją indywidualność i wiedzę, dokonuje dekodowania, czyli tłumaczy myśl nadawcy zawartą w komunikacie. Jeśli motywacja obu stron aktu komunikacyjnego jest duża, tzn. występuje chęć kontynuowania komunikacji, to dochodzi do sprzężenia zwrotnego, w którym

Ilustracja 1.1. Łańcuch komunikacyjny

Opracowanie własne na podstawie: M. Argyle, *Psychologia stosunków międzyludzkich*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2002; oraz A. Szejnberg, *Podstawy komunikacji społecznej w edukacji*, Astrum, Wrocław 2001.

„Współpracując z różnymi firmami, dziwiłem się, jak wielu specjalistów ds. marketingu ma niewielkie pojęcie o swojej pracy i jej celu. Czy dział marketingu w twojej firmie wie, co ma robić, i robi, co do niego należy? Na czym polega główne zadanie marketingu? Co jest potrzebne, aby być specjalistą ds. marketingu, a nie tylko udawać, że się nim jest? Odpowiedzi na te pytania znajdują się w mojej książce”.

Autor

Marketing bez tajemnic to poradnik proponujący nowe podejście do rozwiązań marketingowych, od określenia produktów i rynków po zaplanowanie strategii cenowej, działań promocyjnych i dystrybucji.

Autor podkreśla konieczność uwzględniania badań w wyborach marketingowych i przestrzega przed „intuicyjnym” podejmowaniem decyzji w tym obszarze. Swoje refleksje przedstawia w wyjątkowo błyskotliwy i bezpośredni sposób. Wyjaśnia:

- jak połączyć formuły 4P i 4C,
- na czym naprawdę polega przyjmowanie perspektywy klienta,
- jak kształtować własny rynek,
- jak nie współpracować z agencjami reklamowymi,
- dlaczego opłaca się być uczciwym.

Dzięki przejrzystemu wywodowi oraz przykładom sukcesów i porażek różnych firm każdy menedżer z łatwością przełoży rady autora na własną praktykę. Książka dostarczy mu świeżych pomysłów, zainspiruje do działania oraz zmieni sposób, w jaki postrzega on własne rynki i swoją rolę.

Willem Burgers jest pracownikiem naukowym Chińsko-Europejskiej Międzynarodowej Szkoły Biznesu CEIBS w Szanghaju, gdzie kieruje katedrą strategii i marketingu sponsorowaną przez koncern Bayer. Publikuje w poczytnych czasopismach branżowych, m.in. „Strategie Management Journal”, „California Business Review”. Jest autorem programów edukacyjnych dla dyrektorów i konsultantem największych światowych korporacji, takich jak Lufthansa i Nokia.

Zamówienia:

infolinia 801 04 45 45, fax 22 535 80 01

zamowienia.ksiazki@wolterskluwer.pl

www.wolterskluwer.pl

księgarnia internetowa: www.profinfo.pl

ISBN 978-83-264-4524-8

9 788326 445248

cena 39 zł (w tym 5% VAT)